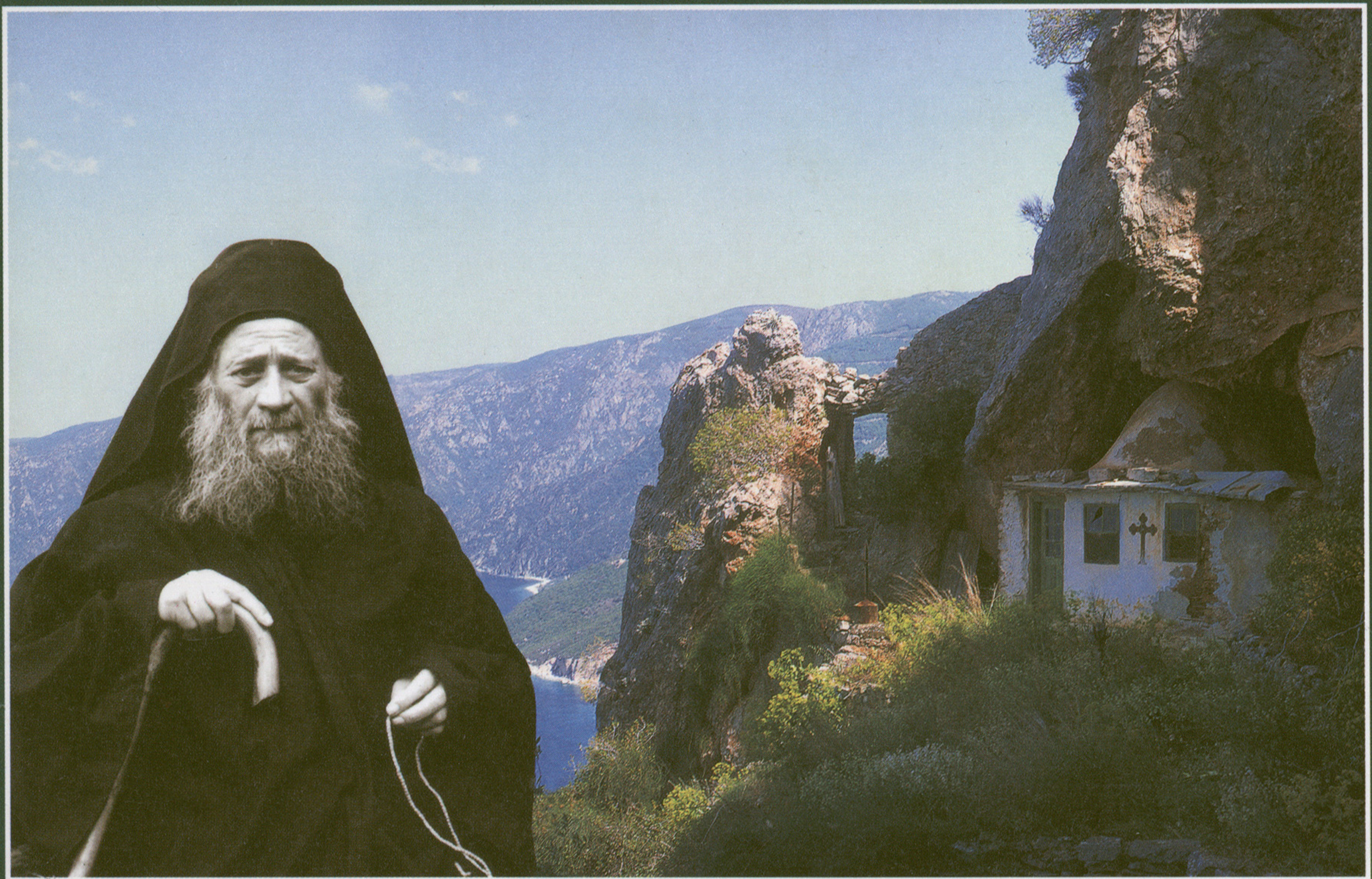

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΔΙΟΡΘΟΔΟΕΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ
ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΛΕΜΕΣΟΥ

ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΙΩΣΗΦ Ο ΗΣΥΧΑΣΤΗΣ
ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ – ΦΙΛΟΚΑΛΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

ΙΕΡΑ ΜΕΓΙΣΤΗ ΜΟΝΗ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ
ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ 2007

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι ἐργαστήριον ἀγιότητος καί τόπος φανερώσεως καί βιώσεως τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ. Ἀκόμη καί στίς δυσκολότερες καμπές τῆς ἱστορίας της δέν παύει νά ἀναδεικνύει μορφές, πού μέ τήν ἀσκητική τους διαγωγή ζοῦν καί μεταλαμπαδεύουν τήν Πατερική Παράδοση. Στήν ἐμπειρία καί τήν διδασκαλία τους καταφεύγουν ὅσοι διψοῦν γιά αὐθεντική πνευματική ζωή καί θέλουν νά γευθοῦν τούς καρπούς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὁ μακάριος Γέροντας Ἰωσήφ ὁ Ἡσυχαστής ἔζησε τήν αὐστηρή ἡσυχαστική ζωή στό Ἅγιον Ὄρος, καί μετά ἀπό πολλούς κόπους καί σκληρούς ἀγῶνες κατά τῶν παθῶν καί τῶν δαιμόνων ἀπέκτησε καθαρότητα καί ἀγνότητα ψυχῆς καί σώματος, ἔγινε δοχεῖο τῆς θείας Χάριτος. Ἐπαναθεμελίωσε τήν μοναχική ζωή πάνω στίς στερεές βάσεις τῆς ὑπακοῆς καί τῆς ἡσυχίας. Ἐγινε ὁ ἐμπειρος καί διακριτικός ὁδηγός, πού ἔκανε γνωστή τήν ἐσωτερική νηπτική ἐργασία σέ μιά περίοδο ἀνόδου τῶν Χριστιανικῶν Ὄργανώσεων καί κρίσεως τοῦ ὀρθοδόξου μοναχισμοῦ στόν ἐλλαδικό χῶρο. Ὁ μακάριος Γέροντας συνέβαλε κατά κύριο λόγο στήν ἐπαναφορά τῆς ἡσυχαστικῆς παραδόσεως τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ στόν σύγχρονο ὀρθόδοξο μοναχισμό. Βιώνοντας ἐμπειρικά τόν Θεό διά τῆς πλήρους αὐταπαρνήσεως καί τῆς κοινωνίας τῶν ἀκτίστων θείων ἐνεργειῶν, ἀναδείχθηκε ἄξιος συνεχιστής τῆς ἡσυχαστικῆς καί φιλοκαλικῆς παραδόσεως. Μέ τόν τρόπο αὐτόν ἔγινε καί αἴτιος, μέσω τῶν πνευματικῶν του ἀπογόνων, τῆς προβολῆς καί ἀκτινοβολίας τῆς ζωῆς τοῦ Ἁγίου Ὄρους στά πέρατα τῆς οἰκουμένης.

Ἡ ἄσκηση τῆς νοερᾶς προσευχῆς, πού ἦταν τό κύριο μέλημά του καί μπορούμε νά ποῦμε ὅτι ἀποτελοῦσε ὄντολογικό στοιχεῖο τῆς προσωπικότητός του, εἶναι ἡ βασική παρακαταθήκη του γιά τούς μεταγενεστέρους. Προέτρεπε μοναχοῦς καί λαϊκοῦς στήν ἄσκηση τῆς νοερᾶς προσευχῆς. Θεωροῦσε ὅτι καί οἱ πιστοί στόν κόσμον μποροῦν νά γευθοῦν τούς καρπούς τῆς εὐχῆς, τόν φωτισμό τῆς θείας Χάριτος καλλιεργώντας τήν κοινωνία τους μέ τόν Θεό. Ὁ ἴδιος βίωνε τήν ἐνάρετη ζωή ὡς φυσική κατάσταση ἔχοντας ἀποκτήσει τήν ὑψιστή ἀρετή τῆς ἀγάπης, ὄχι ὡς «φιλαδελφία» ἀλλά ὡς «ἐνέργεια τῆς θείας ἀγάπης».

Ἡ ἐπιστολογραφία του μαρτυρεῖ τὴν μεγάλη ἀγάπη του πρὸς τὸν πλησίον καὶ ἀποτελεῖ ἓνα ἰδιαίτερο ὑπόδειγμα ποιμαντικοῦ καὶ παιδαγωγικοῦ ἔργου. Μὲ βάση τὴν χαρισματικὴ προσωπικὴ ἐμπειρία του προβάλλει τὴν κεφαλαιώδη σπουδαιότητα τῆς ταπεινώσεως, δίνει πολύτιμες συμβουλές γιὰ τὴν σωστὴ ἀντιμετώπιση τοῦ πόνου καὶ τοῦ θανάτου, ἀναλύει τὶς βαθμίδες τῆς πνευματικῆς τελειώσεως καὶ ἐπισημαίνει τοὺς κινδύνους τῆς πλάνης πού ἐλλοχεύουν κατὰ τὴν ἀνάβασή τους.

Ἐπειδὴ Χάριτι Θεοῦ ἀνήκουμε στοὺς πνευματικούς ἀπογόνους τοῦ μακαρίου Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ, ἂν καὶ ἀνάξιοι καὶ εὐτελεῖς, θεωρήσαμε χρέος μας τὴν διοργάνωση τῶν δύο Διορθοδόξων Ἐπιστημονικῶν Συνεδρίων στὴν Ἀθήνα καὶ τὴν Λεμεσό, πού ἦταν ἀφιερωμένα στό πρόσωπο καὶ τό ἔργο του. Τὰ Συνέδρια αὐτά ὑπῆρξαν ἐπιτυχῆ καὶ εἶχαν μεγάλη ἀπήχηση σέ ὅσους τὰ παρακολούθησαν. Πιστεύουμε ὅτι οἱ ἐμπεριστατωμένες εἰσηγήσεις, πού περιέχονται στὰ Πρακτικά αὐτά, θά ἱκανοποιήσουν τὴν πνευματικὴ δίψα τῶν ἀναγνωστῶν. Θεωρήσαμε καλὸ νὰ ἐμπλουτισθεῖ ὁ τόμος αὐτός καὶ μὲ μαρτυρίες προσώπων πού γνώρισαν καὶ εἶχαν κάποια ἐμπειρία μὲ τὸν Γέροντα. Κατὰ εὐτυχὴ συγκυρία ἡ ἔκδοση τοῦ τόμου τῶν Πρακτικῶν πραγματοποιεῖται μὲ τὴν συμπλήρωση ἑκατὸν δέκα ἐτῶν ἀπὸ τὴν γέννηση τοῦ Γέροντος.

Ἐπιθυμία μας εἶναι νὰ ἐμπνευσθοῦν καὶ νὰ παρακινηθοῦν οἱ ἀναγνώστες στὴν κατὰ τό δυνατόν μίμηση τῆς βιοτῆς τοῦ μακαρίου Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ, γιὰ νὰ ἐλκύσουν στίς φιλόθεες ψυχές τους τὴν Χάρη καὶ τὴν εὐλογία τοῦ «πλουτοπαρόχου» Θεοῦ, καθὼς ἔλεγε ὁ Γέροντας.

Εὐχαριστοῦμε θερμὰ ὅλους τοὺς συντελέσαντες στὴν διεξαγωγὴ τῶν Συνεδρίων καὶ ἰδιαίτερα τὸν ὁμότιμο καθηγητὴ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Γεώργιο Μαντζαρίδη γιὰ τὴν μεγάλη του συμβολὴ στὴν διοργάνωση τῶν Συνεδρίων ἀλλὰ καὶ στὴν ἔκδοση τῶν Πρακτικῶν.

Ὁ Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς
Μεγίστης Μονῆς Βατοπαιδίου

Ἰωάννης Ἰωάννου

Ἀθανασίου
Μητροπολίτου Λεμεσοῦ

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ
ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΙΩΣΗΦ ΤΟΥ ΗΣΥΧΑΣΤΟΥ

Μέ ιδιαίτερη συγκίνηση παρακολουθῶ τίς ἡμέρες αὐτές τίς σοφές εἰσηγήσεις τῶν ἐκλεκτῶν ὁμιλητῶν καί εὐχαριστῶ ἐκ βάθους καρδίας τήν Ἱερά Μονή Βατοπαιδίου, καί ιδιαίτερα τόν ἀγαπητόν ἐν Χριστῶ ἀδελφό μου καθηγούμενο αὐτῆς ἀρχιμανδρίτη Ἐφραίμ, τόσο γιά τό συνέδριο ὅσο καί γιά τήν τιμητική πρόσκληση πρός τήν ταπεινότητά μου γιά νά συμμετάσχω σέ αὐτό.

Ἀπό τήν ἀρχή θέλω νά ἐκφράσω τήν δυσκολία μου καί τήν αἴσθησι τῆς προσωπικῆς μου ἀδυναμίας νά μιλήσω γι' αὐτόν τόν γίγαντα τῆς χάριτος καί πνευματικό γενάρχη καί πατέρα τῆς μοναστικῆς ἀδελφότητός μας ἀλλά καί ἑκατοντάδων ἄλλων μοναχῶν τῶν ἡμερῶν μας.

Τό θέμα πού μοῦ ἐδόθη νά πραγματευθῶ εἶναι: «Ἡ Ἐκκλησιαστική συνείδηση τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ ἡσυχαστοῦ», πού θέλει νά δείξει ποιά εἶναι ἡ ἐκκλησιαστική συνείδηση τοῦ Γέροντος πού διεμορφώθη μέσα ἀπό τόν τόπο καί τόν τρόπο ἀσκήσεώς του καί πῶς αὐτή ἐκφράζεται τόσον ἀπό τήν ζωή του ὅσον καί ἀπό τήν διδασκαλία του.

Ὁ ὀσιώτατος Γέροντάς μας Ἰωσήφ ὁ ἡσυχαστής, τό σύγχρονο αὐτό ἄνθος τοῦ Παναγίου Πνεύματος, ἐξήνθησε μέσα στόν εὐωδιαστό κῆπο τῆς ἀγιωτάτης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας μας, καί ὀλοκληρώθηκε σάν ὠραῖος καρπός τῆς δικῆς του στροφῆς καί ἔφρασης πρός τόν Θεόν καί τῆς παρουσίας σ' αὐτόν τῆς θείας Χάριτος.

Ἀπό τήν πρώτη στιγμή τῆς ἐναρξῆς τῶν πνευματικῶν του ἀγώνων, ὡς συνετός καί φρόνιμος ὅπου ἦταν, ἤξερε ὅτι δέν ἀρκεῖ μόνον νά «ἀθλῆ» κάποιος γιά νά στεφανωθῆ, ἀλλά ἀπαραίτητη προϋπόθεση τοῦ στεφάνου τῆς χάριτος εἶναι ἡ «νόμιμος ἀθλησις». Ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, «ἐάν δέ καί ἀθλῆ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐάν μή νομίμως

ἀθλήση»¹, εἶναι ὄρος ἀπαράβατος τοῦ ἀγῶνα καθενός πού ζητᾶ τόν Θεόν, καί ὅλοι οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας ἔβαλαν αὐτήν τήν ἀρχήν ὡς θεμέλιο τῆς ἐπιτυχίας τους, «ἵνα μή εἰς κενόν τρέχωσιν» καί «ἵνα μή ἀέρα δέρωσιν»².

Ἡ σφραγίδα τῆς νόμιμης ἀθλήσης εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Κανένας ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας ἢ ἄνευ τῆς Ἐκκλησίας δέν ἀθλεῖ νομίμως, γιατί τό ζητούμενον στόν ἀγῶνα δέν εἶναι ἡ ἠθική τελείωσις ἀλλά ὁ Θεάνθρωπος Σωτήρας Χριστός. Ἔτσι κάθε «νομίμως» ἀγωνιζόμενος διαμορφώνει φρόνημα καί συνείδηση ἐκκλησιαστική, γιατί ὁ Χριστός εἶναι ἡ κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας καί ἐμεῖς τά μέλη της. Κάθε μέλος μόνο ὅταν εἶναι συνδεδεμένο μέ τό σῶμα ζεῖ καί ὑγιαίνει καθῶς καί τό σῶμα μέ τήν κεφαλή. Ἔτσι καί κάθε ἀγωνιζόμενος φανερώνει τήν ὑγιῆ πνευματική του κατάσταση ἀνάλογα μέ τήν σχέση του μέ τήν Ἐκκλησία πού ἀναμφίβολα εἶναι τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐνωμένη καί αὐτή μαζί Του. Ἀπ' αὐτή τήν ἔνωση τοῦ ἀγωνιζομένου μέ τήν Ἐκκλησία διαμορφώνεται καί ἡ ἐκκλησιαστική του συνείδηση καί ἐμπειρία.

Μποροῦμε ἔτσι ἐκ προοιμίου νά ποῦμε ὅτι ὑγιῆς ἐκκλησιαστική συνείδηση σημαίνει τήν λειτουργία τοῦ ἀνθρώπου ὡς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ καί ὁμοίωσης μετ' Αὐτοῦ. Ὁ ἀνθρώπος ὑγιῆς, ὅπως πλάσθηκε ἀπό τά χέρια τοῦ Θεοῦ, θεραπευμένος ἀπό τά τραύματα καί τίς συνέπειες τῆς πτώσεως καί ὅμοιος μέ τόν Χριστό διά τῆς χάριτος τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καί διά τῆς Ἐκκλησίας.

Στήν περίπτωση τοῦ μακαρίου Γέροντός μας Ἰωσήφ τοῦ ἡσυχαστοῦ, τά κυριώτερα σημεία πού δείχνουν τήν ὑγιῆ ἐκκλησιαστική του συνείδηση, καί τό «νόμιμον τῆς ἀθλήσεώς» του καί τῆς παρουσίας σ' αὐτόν τῆς θείας Χάριτος εἶναι τά ἑξῆς:

α) Ὅταν αἰσθάνθηκε τήν φλόγα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ στήν νεανική του καρδιά (περί τό 1923), ἀγωνιζόμενος τότε στήν Ἀθήνα, κατέφυγε στήν πεπατημένη ὁδό τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καί διά τῆς Ἐκκλησίας ἀφιερῶσεως του στόν Θεό, ἀρνηθεῖς τά ἐγκόσμια καί πορευθεῖς στό Ἅγιον Ὅρος, ὅπου στοιχῶν στήν παράδοση καί στούς κανόνες τῶν ἁγίων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ὑπέταξε τόν ἑαυτό του στήν ὑπακοή Γέροντος, ἐνδύθηκε τό μοναχικό ράσο καί ἀφιερῶθηκε στόν Θεό διά τοῦ

1. Β' Τιμ. 2.5.

2. Α' Κορ. 9.26.

μυστηρίου τῆς μοναχικῆς τελείωσης, λαβών τό Μέγα καί Ἀγγελικό σχῆμα στό σπήλαιο τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου, λειτουργηθέντος τοῦ μυστηρίου τῆς μοναχικῆς του ἀποκάρσεως ἀπό τόν ἐκεῖ ἐνασκούμενο Πνευματικό παπα-Εὐθύμιο καί ἐνεγράφη στό μοναχολόγιο τῆς Ἱερᾶς Μεγίστης Λαύρας τοῦ Ἁγίου Ὀρους καί κατ' ἐπέκτασιν στήν δύναμη τῶν μοναχῶν τῆς Ἀγιωτάτης τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

β) Ὁ Γέροντας ἦλθε στό Ἅγιον Ὄρος περίπου τό 1923, ὅπου σέ λίγο ἄρχισε ὅλη ἡ σύγχυση καί ἡ ἀπορία τῶν ἀγιορειτῶν μοναχῶν πού ἀφοροῦσε κυρίως τήν ἀλλαγῆ τοῦ ἡμερολογίου. Αὐτή ἡ σύγχυση βρῆκε τόν Γέροντα ἀσκούμενο στήν βαθυτέρα ἔρημο τοῦ Ἁγίου Ὀρους, στήν σκήτη τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, ὅπου τό πλεῖστον τῶν πατέρων μέ τούς ὁποίους εἶχε συναναστροφή καί λάμβανε πληροφόρηση περί τῶν γινομένων, εἶχαν ἤδη σέ ἔνδειξη διαμαρτυρίας ἀποστασιοποιηθεῖ ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο λόγω ἀκριβῶς τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ἡμερολογίου καί εἶχαν προσχωρήσει ὁ καθένας σέ ἄλλες ἤδη δημιουργηθεῖσες ὁμάδες ἀποσχισθέντων ἢ στήν καλύτερη περίπτωση εἶχαν ἀπλῶς διακόψει τό μνημόσυνο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, χωρίς ὅμως νά προσχωρήσουν στούς λεγόμενους (καί μέχρι τίς μέρες μας ἀποσχισθέντες) ζηλωτές. Ὁ Γέροντας Ἰωσήφ, λόγω τῆς ἀγιορειτικῆς καί ἐρημιτικῆς νοοτροπίας καί αὐστηρότητός του, λόγω τοῦ περιβάλλοντός του, ἀλλά καί πρό πάντων λόγω τῆς μή προετοιμασίας καί ἐνημέρωσης τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας ὑπό τῶν τότε διοικούντων αὐτήν, προσεχώρησε κατά τά πρῶτα χρόνια τῆς μοναχικῆς του ζωῆς στούς ζηλωτές, καί μόνο μέ αὐτούς καθημερινά συναναστρεφόταν. Αὐτό ἄλλωστε ἔπραξαν ἀρχικῶς καί ὅλοι σχεδόν οἱ ἐρημίτες. Πολύ σύντομα ὅμως, καί ἐνῶ ἀκόμη ἦταν στήν σκήτη τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, ὅπως ἀπό τίς διηγήσεις τῶν γερόντων μας καί ὑποτακτικῶν του ἀκούσαμε, ἀλλά καί ὅπως διαφαίνεται ἀπό τά κείμενά του, ὁ Γέρον Ἰωσήφ ἄρχισε νά διαισθάνεται τόν τυφλό φανατισμό τῶν ζηλωτῶν καί τόν ἐπικίνδυνο δρόμο πού βιάδιζαν. Θεωροῦσε τήν παρουσία του στούς κύκλους τῶν ζηλωτῶν μόνο ὡς ἔνδειξη διαμαρτυρίας καί οὐδέποτε παραδέχθηκε ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀποδεχθεῖσα τό νέο ἡμερολόγιο ἀπώλεσε τήν θεία Χάρη. Ἔτσι, ἐνῶ στήν ἔρημο τοῦ Ἁγίου Βασιλείου εἶχε προσχωρήσει στήν ἀκραία σκληροπυρηνική παράταξη τῶν Ματθαϊκῶν, μετά ἀπό πληροφορία ἐκ Θεοῦ τούς ἐγκατέλειψε καί προσχώρησε στήν μετριοπαθέστερη τότε παράταξη τῶν Φλωρινικῶν, οἱ

όποιοι διά τοῦ Ἐπισκόπου Φλωρίνης Χρυσοστόμου ἀποδέχονταν κατ' ἀρχάς τά μυστήρια τῶν νεοημερολογιτῶν ὡς ἔγκυρα καί τήν ἐπίσημη Ἐκκλησία ὡς ταμειοῦχο τῆς Χάριτος.

Στήν συνέχεια ἀνεχώρησε ἀπό τήν Σκήτη τοῦ Ἁγίου Βασιλείου καί κατέβηκε χαμηλότερα, στίς σπηλιές τῆς Μικρᾶς Ἁγίας Ἄννης, ὅπου δέχθηκε νέους ὑποτακτικούς καί συγκρότησε τήν νέα του συνοδεία μέ τούς σεβαστούς γέροντές μας. Τό 1950 ἡ παράταξη τῶν Φλωρινικῶν, παρά τήν διαφωνίαν τοῦ ὑπογράφαντος τελικά Φλωρίνης Χρυσοστόμου, ἐξαπέλυσε ἐγκύκλιο, λέγοντας ὅτι ἡ ἐπίσημη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος μέ τήν προσχώρησή της στό νέο ἡμερολόγιο αὐτομάτως κατέστη αἰρετική καί ἀπώλεσε τήν Χάρη. Μετά ἀπό αὐτά ὁ Γέροντας ἐγκαταλείπει τελείως τούς ζηλωτές καί χειροτονεῖ τούς ὑποτακτικούς του Ἐφραίμ καί Χαράλαμπο Ἱερομονάχους ὑπό τοῦ σχολάζοντος τότε ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Μητροπολίτου Μιλητουπόλεως Ἱεροθέου, Ἱεράρχου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Αὕτη ἡ ἀλλαγὴ πορείας τοῦ μακαρίου Γέροντος ἔγινε κατόπιν ἔμπονης καί ἐπίμονης προσευχῆς μετά δακρύων περί τῆς ὀρθότητος ἢ μή τῶν ζηλωτῶν. Ἔτσι, ὅπως γνωρίζουμε ἀπό τούς Γέροντές μας, ὁ Γέρον Ἰωσήφ εἶχε πολλές ἀποκαλύψεις καί πληροφορίες ἀπό τήν θεία Χάρη, προκειμένου νά φύγει ἀπό τό ἤδη διαφανέν σχίσμα, καί νά παραμείνει ἐντός τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Προσευχόμενος περί τοῦ πρακτέου, σέ ὦρα Χάριτος, ἄκουσε φωνή Θεοῦ πού προστακτικά καί σαφέστατα τοῦ δήλωσε ὅτι «ἡ Ἐκκλησία εἶναι στήν Κωνσταντινούπολη» καί μάλιστα, ὅπως ὁ δικός μας Γέροντας τόνιζε πολλάκις, πατριαρχεύοντος τότε τοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρα πού καί μέχρι σήμερα ἀκόμη μερικές πράξεις του θεωροῦνται ἀπό μερικούς ἀμφισβητήσιμες ὡς πρός τήν ὀρθότητά τους.

Ἄλλη φορά προσευχόμενος εἶδε στό κελλί του τό ἀκάθαρτο δαιμονικό πνεῦμα τῆς πλάνης, νά τόν ἐμπαίζει ἐξουσιαστικά καί νά τοῦ λέει ὅτι ἐγώ εἶμαι μέ αὐτούς μέ τούς ὁποίους ἐσύ εἶσαι. Ἄλλη φορά πάλι ἐν Πνεύματι εἶδε τούς ζηλωτές μέσα σέ σκότος καί ἔρεβος νά παλαίουν μάταια μέ τήν ὄλη σύγχυση καί πλάνη τους. Ἐπίσης εἶδε τούς δυστυχεῖς αὐτούς ἀδελφούς καθημένους σέ ἕνα βράχο νά ἀποκόπτονται μέ δυνατό σεισμό ἀπό τήν χερσόνησο τοῦ Ἱεροῦ Ἄθωνος καί νά βουλιάζουν στήν σκοτεινή καί φοβερή θάλασσα.

Ἀκόμη δέ αὐτόν τόν ἴδιο τόν ἡγηθέντα τοῦ φανατικοῦ κινήματος Ἀγιορείτη, Ἱερομόναχο τότε καί μετέπειτα «Ἀρχιεπίσκοπο», Ματθαῖο

τόν είδε ἐν ὀράματι νά κυλίεται τρέχοντας πρὸς τόν κατήφορο καί τό τέλος του νά εἶναι ὀλέθριο στήν σκοτεινή θάλασσα. Ὁ Γέρων Ἰωσήφ γνώριζε προσωπικά τόν Ματθαῖο καί εἶχε ἰδία ἀντίληψη καί γνώση περί τοῦ ἀνδρός καί τῆς πλάνης του.

Ἡ ἀλλαγὴ ὅμως αὐτῆ τοῦ Γέροντος δέν ἔγινε μόνο λόγω τῶν ἀποκαλύψεων καί τῆς ἐκ Θεοῦ πληροφορίας, ἀλλά καί λόγω τῆς ὀρθῆς ἐκκλησιαστικῆς συνείδησης καί τοῦ ὑγιoῦς φρονήματός του. Μιά ἀπλή ἀνάγνωση τῶν ἐπιστολῶν του μᾶς πείθει πῶς, ἐνῶ ἦταν κατά κόσμον ἀγράμματος, ἐν τούτοις δέν ἐκλινε οὔτε στίς ἐκ δεξιῶν πλάνες οὔτε καί στίς ἐξ ἀριστερῶν καταστροφικές παγίδες, ἀλλά βαδίζοντας τήν πεπατημένη ὁδὸ τῶν ἀγίων εἶχε ὀρθές κρίσεις τῶν νοημάτων, ἀφοῦ γνώρισμα τῆς πνευματικῆς του ποιότητος ἦταν ἡ ἐξ ὀλοκλήρου ἐκζήτηση τοῦ θείου θελήματος καί ἡ δι' ἄκρας ὑποταγῆς ἀπόκτηση τοῦ χαρίσματος τῆς διακρίσεως τῶν πνευμάτων «πόθεν εἰσίν».

γ) Ἡ ὀρθὴ ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση τοῦ Γέροντα Ἰωσήφ φαίνεται ξεκάθαρα καί ἀπὸ τό ὅτι, παρά τούς πολέμους τούς ὁποίους ὑπέστη ἀπὸ τό τότε περιβάλλον του, παρέμεινε πιστός ἀκόλουθος τῆς πατερικῆς ὁδοῦ τῶν ὀλίγων πρὸ αὐτοῦ ἀγωνισθέντων κολλυβάδων πατέρων, καθῶς καί τοῦ μεγάλου ἡσυχαστοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ.

Ὁ μακάριος Γέροντάς μας, διὰ τῆς πρακτικῆς του ἐμπειρίας καί διὰ τοῦ χαρίσματος τῆς νοερᾶς προσευχῆς ἐκ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ὅπως συνέβη καί σέ πολλούς πρὸ αὐτοῦ ἀγίους π.χ. Μάξιμο Καυσοκαλυβίτη, ἅγιο Γρηγόριο Παλαμᾶ καί στόν σύγχρονό του ἅγιο Σιλουανό τόν Ἀθωνίτη, καλλιέργησε τόν ἡσυχασμό, τήν ἀδιάλειπτη προσευχή καί τήν ἱερά ἐργασία τῆς νηπτικῆς ἡσυχίας, ὅχι μόνο στόν ἑαυτό του ἀλλά καί στοὺς μαθητές του, τόσο στοὺς ὑποτακτικούς του ἐν Ἀγίῳ Ὄρει ὅσο καί στοὺς πολλούς πού τοῦ ἔστελναν γράμματα ἢ καί πού τόν ἐπισκέπτονταν, κυρίως στά τελευταῖα του χρόνια, ζητώντας λόγο ὠφελείας.

Ὅλη αὐτὴ τὴν πολύτιμη ἐργασία τῆς ἀδιαλείπτου εὐχῆς καί ἱερᾶς θεωρίας δέν τὴν θεωροῦσε ὡς καρπὸ καί ἀποτέλεσμα μόνο τῆς ἀνθρώπινης προσπάθειας καί ἀγώνα ἀλλὰ προπάντων καρπὸ καί ἐνέργεια τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Πίστευε ὁ μακάριος, ὅπως ὅλοι οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι ἡ θέωση τοῦ ἀνθρώπου δέν ἐπιτυγχάνεται διὰ τεχνικῶν μέσων καί ἀνθρωπίνων ἐπινοήσεων ἀλλὰ διὰ τῆς θείας Χάριτος, ἡ ὁποία βρίσκει τόν ἄνθρωπο συνεργαζόμενο μαζί της μέ τὴν νόμιμη

ἄσκησις καὶ καθαίροντα τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὴν ἁμαρτία. Τὴν ἄσκησιν καὶ ὅλα ὅσα τὴν ἀποτελοῦν, σιωπή, προσευχή, μελέτη, πένθος, ὑπακοή, ἀκτημοσύνη, ἀγρυπνία, νηστεία κ.λπ., τὰ θεωροῦσε σὰν μέσα ἀπαραίτητα μὲν ἀλλὰ μόνο ὡς ἀπλά εργαλεῖα καὶ θεωροῦσε τὴν ἀπολυτοποίησίν τους ὡς πλάνη καὶ ὀλισθημα, γι' αὐτὸ τὰ τοποθετεῖ στὴν σωστή τους θέσιν καὶ πιστεύει ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι «ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι». Βεβαίως οὔτε καὶ στὴν ἄλλην πλευρὰν πέφτει ὥστε, νὰ ἀχρηστεύσει τὰ φτερά αὐτὰ τῆς πρακτικῆς μορφῆς τοῦ ἀγῶνος, μετὰ ὅποια μπορεῖ ὁ ἀγωνιζόμενος νὰ «πετασθῆ καὶ νὰ καταπαύσῃ». Ὁρθοδοξὸς ὢν καὶ τὰ ὀρθὰ φρονῶν καὶ πράττων διὰ τῶν ἔργων του καὶ τῆς ζωῆς του διδάσκει καὶ ἀποδεικνύει ὅτι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος συνεργάζονται διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ ὅτι οὔτε ὁ Θεὸς ἄνευ τῆς ἀνθρώπινης θελήσεως οὔτε ὁ ἄνθρωπος ἄνευ τῆς παρουσίας καὶ ἐνέργειας τοῦ Θεοῦ ὀλοκληρῶνει τὸ ἔργο τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅλα τὰ στοιχεῖα αὐτὰ τοῦ προσωπικοῦ ἀγῶνα δὲν ἐπαρκοῦν, ἐὰν δὲν σφραγιστοῦν καὶ δὲν καρποφορήσουν διὰ τῶν ἀγίων μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἡ ἄσκησις καὶ ἡ προσευχή δὲν εἶναι αὐτονομημένα κατορθώματα ἀτομικῆς εὐσέβειας, ἀλλὰ ὁδὸς πρὸς σωτηρίαν τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ὁ μακάριος Γέροντας ἔβλεπε καὶ ἐβίωνε τὸ ἀπαραίτητον τῶν θειοτάτων μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας μας πού ἀποδεικνύει καὶ αὐτὸ τὸ ὀρθὸ ἐκκλησιαστικὸ του φρόνημα.

Ἀκολουθώντας πιστὰ τὴν πατερικὴ γραμμὴ, ἐδίδασκε καὶ ἔπραττε τὸ ἀπαραίτητον τῆς συχνῆς θείας κοινωνίας διὰ τὴν ὑπαρξίν τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Οὔτε καὶ ἐδῶ ὅμως ἦταν δογματικὸς καὶ ἀκραῖος, ὅπως ἄλλοι συνασκητὲς του πού ἐδογματίζαν ὅτι ὅποιος δὲν κοινωνεῖ καθημερινὰ ἢ παρίσταται στὴν θεία Λειτουργία καὶ δὲν κοινωνεῖ θεωρεῖται ἐκτὸς Ἐκκλησίας, οὔτε καὶ πάλιν τὸ μέχρι ἀκόμη πρό ὀλίγων χρόνων καὶ σὲ αὐτὸ τὸ Ἅγιον Ὅρος παρατηρούμενον ἐνίστε, νὰ μεταλαμβάνουν ἀραιὰ καὶ κατόπιν αὐστηρῆς τριήμερης νηστείας, ἢ κάθε σαράντα ἢ κάθε δεκαπέντε ἡμέρες ἢ τουλάχιστον τὸ συχνότερον κάθε Σάββατον. Ὁ Μακάριος Γέροντάς μας ἔφεγε καὶ τὰ δύο αὐτὰ ἄκρα καὶ ἀκολουθοῦσε τὴν χρυσὴ καὶ βασιλικὴ ὁδὸ τῆς διακρίσεως τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, χωρὶς νὰ δογματίζη φανατικὰ ὑπὲρ αὐτῆς, ἀλλὰ ὁ ἴδιος τοῦτο εὔρεν ὡς διακριτικώτερον καὶ τοῦτο καὶ στοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐπέβαλεν χωρὶς βεβαίως ἀπόλυτη προσκόλλησι. Γι' αὐτὸ μεταλάμβανε τῶν ἀχράντων μυστηρίων τετράκις τῆς ἐβδομάδος, ἤτοι Τρίτην, Πέμπτην, Σάββατον καὶ

Κυριακήν. Ἐδῶ θέλω ιδιαίτερα νά τονίσω ὅτι αὐτή ἡ τακτική του ἦταν καί ἕνας ἀπό τούς λόγους πού ἀπό πολλούς ἄλλους συνασκητές του ἐθεωρεῖτο πλανεμένος, διότι δίδασκε τήν νοερά προσευχήν ἐφαρμόζων ὁ ἴδιος ἡσυχαστικόν πρόγραμμα ἀσκήσεως, καί διότι ἀκολουθοῦσε τήν συχνή θεία κοινωνία. Ἰδιαίτερα δέ, δυστυχῶς τότε σέ πολλούς πατέρες τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἡ μετάληψις κατὰ τήν Κυριακή ἐθεωρεῖτο βλάσφημος καινοτομία καί ἀταξία, λόγω τοῦ προηγηθέντος Σαββάτου, ὅπου ἀπαγορεύεται ἡ νηστεία, καί ὡς ἐκ τούτου στή συνείδηση τῶν ἀπλοϊκῶν πατέρων δέν μποροῦσε κάποιος νά κοινωνήσῃ, ἀφοῦ δέν τοῦ ἐπετρέπετο τουλάχιστον τήν προηγουμένην νά νηστεύσῃ. Ἔτσι ἡ θεολογικώτατη ἡμέρα τῆς Κυριακῆς, τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ μας, ἡ κατ' ἐξοχήν ἡμέρα Κυρίου, ἦταν γι' αὐτούς ἀπαγορευμένη πρὸς θείαν κοινωνίαν, καί ἀντί ταύτης ἐτιμοῦσαν τό ἰουδαϊκό Σάββατο κοινωνοῦντες κατ' αὐτό, λόγω τῆς πρὸ αὐτοῦ νηστείας τῆς Παρασκευῆς.

Ἡ σύγχρονη ἱστορία τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἀναγνωρίζει τήν σημαντική αὐτή, μαζί καί μέ ἄλλους βέβαια πατέρες, προσφορά τοῦ μακαριστοῦ Γέροντος στήν ἐπιστροφήν συνόλου τῶν μονῶν καί ὄλων σχεδόν τῶν ἀγιορειτῶν μοναχῶν στήν ὀρθή θεολογική καί ἐκκλησιαστική θέση τῆς ἡμέρας τῆς Κυριακῆς καί τῆς μετοχῆς κατ' αὐτήν κυρίως τῶν ἀχράντων μυστηρίων τῆς θείας εὐχαριστίας.

Ὁ Γέροντας ἤξερε καί βίωνε ὅτι ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι κάτι τό ἀφηρημένο καί ἀόριστο, ἀλλά ἔχει ὅρια καί κανόνες καί ἱεραρχίαν, ὅπως τό Πανάγιον Πνεῦμα διά στόματος τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καί τῶν Ἁγίων Πατέρων διά τῶν ἱερῶν κανόνων ἐθεσμοθέτησεν. Ἔτσι γράφοντας σέ ὑποτακτικόν του τοῦ τονίζει τήν ὑπακοήν στόν Ἐπίσκοπον ὡς σφραγίδα καί ἐγγύησιν ἀσφαλείας, ἀλλά καί ὁ ἴδιος ζητεῖ τίς εὐχές τοῦ ἐπισκόπου διά τήν σωτηρίαν του. Γράφοντας δέ εἰς μοναχούς καί μοναχάς ἄλλων μοναστηριῶν πάντοτε δίδει τήν πρέπουσαν θέσιν καί σεβασμόν εἰς τούς ἡγουμένους τονίζοντας τό ἀπαραίτητον τῆς ὑπακοῆς τους σέ αὐτούς ὡς εἰς τύπον Χριστοῦ εὕρισκομένους, ἀκολουθώντας τόν λόγον τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «Ἀδελφοί, πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καί ὑπέικετε...»³.

Ἀποτέλεσμα τῆς σωστῆς ἐκκλησιαστικῆς του συνείδησης ἦταν καί ἡ ἀγάπη του πρὸς ὅλους τούς ἀνθρώπους καί πρὸς τά κτίσματα τοῦ Θεοῦ.

3. Ἐβρ. 13,17.

Όταν πλέον έτελειώθη έν Χριστῶ, ὅλη του ἡ καρδία ἐφλέγετο ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί τήν ἀγάπη τοῦ ἀδελφοῦ του. Πόσον γλυκύτατος, παρηγορητικός, συμπαθέστατος φαίνεται μέσα ἀπό τίς ἐπιστολές του, ἀλλά καί ἐξ ὄσων αὐτηκόων καί αὐτοπτῶν μαρτύρων ἀκούσαμε!

Όλη αὐτή ἡ πορεία ἀσκήσεως μέχρις ἐσχάτων δέν τόν ἀπομονώνουν αὐτάρεσκα σκληρά καί ἐγωιστικά, ἀλλά ὅπως ὅλοι οἱ πραγματικοί ἅγιοι, τά γνήσια τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, ἔτσι καί αὐτός θεραπευθεῖς καί ἀγιασθεῖς ἤκουσε τῆς φωνῆς τοῦ Κυρίου «καί σύ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου»⁴ καί «γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες, καθὼς καί ὁ πατήρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστί»⁵. Ἐνῶ ἦταν ἐγκλειστος, ἡσυχαστής καί ἀπόμακρος, καί κατά τήν σωματικήν ὑγείαν ἀσθενέστατος, ὅμως ἡ δίψα γιά τήν ὠφέλειαν τῶν ἀδελφῶν του νικοῦσε τά ἐμπόδια καί ἔκανε τό πᾶν γιά νά τοὺς ὠφελήσῃ ἔργω καί λόγῳ, διά προσευχῆς ἰδικῆς του, διά τῆς ἀναδοχῆς ὑπό τοῦ ἰδίου τῶν δικῶν τους πειρασμῶν καί πτώσεων, διά παραμυθητικῶν ἐπιστολῶν καί ἄκρας πατρικῆς συμπαθείας καί ἀγάπης. Τό πολυετές τῆς ἐρημικῆς διαγωγῆς καί τῆς ἀπομόνωσῆς του τόν ὀδήγησαν τελικά στήν διά τῆς θεουργοῦ ἀγάπης ἔνωσή του καί μέ ὅλους τοὺς ἀδελφούς του, ζώντας καί κεκοιμημένους. Ἔτσι ὁ ἴδιος διεμοίρασε τίς δυνάμεις του καί τόν χρόνον του προσευχόμενος ὑπέρ τῶν ζώντων καί κεκοιμημένων, καί τοὺς μαθητάς του ἐδίδασκε τά ὅμοια, προσέτι νά τελοῦν καθημερινά σύν τοῖς ἄλλοις τήν θείαν ἱερουργίαν ὡς ἀνταπόκρισιν ἰδικήν τους στίς αἰτήσεις διά προσευχήν καί βοήθειαν τῶν ἀδελφῶν τους.

Ἡ ἀγάπη του πρός τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὡς εἰκόνες Θεοῦ, χωρίς νά ἀφήνῃ νά φαίνονται τά ἀνθρώπινα ψεγάδια τοῦ καθενός, τόν ἔκανε ὥστε νά εἶναι τό καταφύγιο αὐτῶν τῶν «ἐλαχίστων ἀδελφῶν» τοῦ Χριστοῦ. Πόσοι τέτοιοι «πτωχοί τῷ πνεύματι» ἦσαν συνεχῶς γύρω του, ἀλλά καί ἄλλοι ἀδύνατοι ψυχικά καί διανοητικά τόν εὔρισκαν ὡς γλυκύτατον πατέρα καί βοηθόν! Μάλιστα δέ, ὅπως ὁ Γέροντάς μας μᾶς διηγεῖται, ὅταν εὔρισκοντο ὅλοι μαζί κυρίως εἰς τήν τράπεζα τήν μεσημβρίαν, ἡ κατάσταση ἦταν μερικῆς φορές τόσο γι' αὐτοὺς κουραστική λόγω τῆς παρουσίας τῶν ἀπλοϊκῶν καί ἀσθενῶν αὐτῶν ἀδελφῶν, πού κάποτε, ὅταν τόλμησαν υἱικῶς οἱ ὑποτακτικοί του νά διαμαρτυρηθοῦν

4. Λουκ. 22,32.

5. Λουκ. 6,36.

γιά τήν περισυλλογήν καί παρουσίαν τῶν «νηπίων» τούτων, ὁ μακάριος Γέροντας ἀνελύθη εἰς δάκρυα, ἀφ' ἑνός μὲν γιατί δέν μποροῦσε ἡ ἀγαπῶσα καρδιά του νά περιφρόνηση ἕνα τούτων τῶν «ἐλαχίστων» ἀδελφῶν τοῦ ἠγαπημένου του Ἰησοῦ, ἀλλά καί ἀφ' ἑτέρου γιά τήν ἀνωριμότητα τότε τῶν γνησίων μαθητῶν του καί τό ἀμύητόν τους στά μυστήρια τῆς ἐν Χριστῷ τελειώσεως, ὅπου φανερώνονται καί διασώζονται τά μυστήρια τῆς τελείας ἐν Χριστῷ ἀγάπης. Ἀκολουθώντας τά ἴχνη πάντων τῶν πρό αὐτοῦ τελειωθέντων ἐν Χριστῷ, στήν κεκαυμένην ὑπό τῆς ἀγάπης καρδίαν του λειτουργοῦσε ἰσορροπημένα καί ὁμορφα καί ἡ πρός τήν λοιπήν κτίσιν καί δημιουργίαν ἀγάπη καί συμπάθεια.

Ἦτο γιά τήν κτίσιν οἰκτίρμων καί φιλόστοργος, ἀφοῦ καί ἕνα ἀετόν περιέθαλψεν ἰατρικά, ἀλλά καί τά ποντίκια ἀκόμη στή σπηλιά του ἐφρόντιζε διανέμοντας καί σέ αὐτά τό ἀναλογοῦν σιτηρέσιον, καί ὅλην τήν κτίσιν ἔβλεπεν θεολογοῦσαν καί ὑμνοῦσαν τά μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ.

Ὅλα τά προαναφερθέντα σημεῖα, καί πολλά ὅμως ἄλλα τά ὁποῖα ὁ χρόνος δέν μᾶς ἐπιτρέπει νά ἀπαριθμήσουμε, φανερώνουν τόν Ὁσιώτατον Γέροντά μας Ἰωσήφ τόν ἡσυχαστή ὡς τελειωθέντα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καί ὡς τηρήσαντα τό κατ' εἰκόνα ἀλώβητον καί εἰς τό καθ' ὁμοίωσιν Χριστοῦ φθάσαντα, ὡς γνήσιο τέκνο, ἱερό καρπό καί νόμιμο βλάστημα καί καύχημα τῆς ἀγιωτάτης τοῦ Χριστοῦ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας.

Νά λοιπόν, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀειμνήστου πατρός μας καί γέροντος Ἰωσήφ τοῦ ἡσυχαστοῦ, ὁ ὑγιής ἐν Χριστῷ τέλειος ἄνθρωπος, τό ἀποτέλεσμα τῆς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, ἡ ἐπαλήθευση τῶν ὑποσχέσεων καί τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ μας, ἡ ὀρθή καί ὑγιής ἐκκλησιαστική συνείδησις καί ζωή μας, ὅπως οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας τήν ἐβίωσαν καί μᾶς τήν παρέδωσαν. Ἀμήν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	7-8
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.....	9-10
Α΄ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ (22-24 Ὀκτωβρίου 2004)	
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ.....	13-16
ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΕΙΣ	17-22
ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ	23-42
ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ	
ΑΡΧΙΜ. ΕΦΡΑΙΜ, ΚΑΘΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΜΟΝΗΣ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ, Τό πρόσωπο και τό ἔργο τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυ- χαστοῦ.....	45-59
Summary	60
ΠΡΩΤΟΠΡ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΥ, Ἐκκλησιαστική, πολιτι- κή και πνευματική κατάσταση στήν Ἑλλάδα και τό Ἄ- γιον Ὅρος κατά τήν ἐποχή τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡ- συχαστοῦ (1898-1959).....	61-69
Summary	70
ΛΟΥΚΑ ΜΟΝΑΧΟΥ ΦΙΛΟΘΕΪΤΟΥ, Συναξάρι Γέροντος Ἰωσήφ Ἡσυχαστοῦ.....	71-81
Summary	82
ΜΩΥΣΕΩΣ ΜΟΝΑΧΟΥ ΑΓΙΟΡΕΪΤΟΥ, Οἱ πνευματικοί πρόγονοι τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ.....	83-92
Summary	93
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Ὁ Γέροντας Ἰωσήφ ὁ Ἡσυχαστής μέσα ἀπό ἀγιορείτικα ἔγγραφα.....	95-100
Summary	101
ΑΡΧΙΜ. ΙΩΣΗΦ, ΚΑΘΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΜΟΝΗΣ ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ, Τό- ποι και τρόποι ἀσκήσεως τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυ- χαστοῦ και τῆς συνοδείας του	103-114
Summary	115

ΑΡΧΙΜ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ ΚΑΡΑΛΑΖΟΥ, Οί διάδοχοι καί πνευματικοί απόγονοι τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ	117-141
Summary	142-143
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΕΛΕΓΓΙΔΗ, Ὁ Γέροντας Ἰωσήφ ὁ Ἡσυχαστής συνεχιστῆς τῆς ἡσυχαστικῆς καί φιλοκαλικῆς παραδόσεως	145-156
Summary	157
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗ, Ὁ Γέροντας Ἰωσήφ ὁ Ἡσυχαστής καί ἡ ἀνάκαμψη τοῦ ἀγιορειτικοῦ μοναχισμοῦ	159-167
Summary	168
ΧΡΗΣΤΟΥ ΚΑΡΑΚΟΛΗ, Ἡ Ἁγία Γραφή στή ζωή καί στή διδασκαλία τοῦ Γέροντα Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστῆ	169-184
Summary	185
ΜΑΡΚΕΛΛΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΡΑΚΑΛΛΙΝΟΥ, Ὁ ἐγκλεισμός καί ἡ ἡσυχία τοῦ νοός κατά τόν Γέροντα Ἰωσήφ τόν Ἡσυχαστή.	187-198
Summary	199
ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΣΚΡΕΤΤΑ, Ἡ νοερά προσευχή κατά τόν Γέροντα Ἰωσήφ τόν Ἡσυχαστή.....	201-249
Summary	250-252
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΛΕΜΕΣΟΥ, Ἡ ἐκκλησιαστική συνείδηση τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ.....	253-261
Summary	262
ΑΝΕΣΤΗ ΚΕΣΕΛΟΠΟΥΛΟΥ, Ὁ Γέροντας Ἰωσήφ ὁ Ἡσυχαστής καί ὁ γυναικεῖος μοναχισμός	263-270
Summary	271
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΚΟΥΤΕΡΗ, «Ἡ δεκάφωνος πνευματοκίνητος σάλπιγξ» τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ	273-281
Summary	282
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ, Ἡ ἐπιστολογραφία τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ	283-296
Summary	297-298
ΑΡΧΙΜ. ΕΛΙΣΑΙΟΥ, ΚΑΘΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΜΟΝΗΣ ΣΙΜΩΝΟΣ ΠΕΤΡΑΣ, Τό πρόσωπο τοῦ Γέροντα στή ζωή τοῦ μοναχοῦ κατά τή διδασκαλία τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ	299-308
Summary	309-310
ΑΡΧΙΜ. ΖΑΧΑΡΙΑ (ΖΑΧΑΡΟΥ), Οί βαθμίδες πνευματικῆς τελειώσεως κατά τόν Γέροντα Ἰωσήφ τόν Ἡσυχαστή	311-320
Summary	321

ΠΡΩΤΟΠΡ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ, Ἡ θέα τοῦ ἀκτίστου φωτός στους νεώτερους Ἀγιορεῖτες καί τόν Γέροντα Ἰωσήφ τόν Ἡσυχαστή	323-336
Summary	337-338
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΣΤΑΜΟΥΛΗ, «Θεόν ἐσθίωμεν ἐν μυστηρίῳ». Ἡ αἴσθησις τοῦ ἀσκητικοῦ κάλλους κατά τόν Γέροντα Ἰωσήφ τόν Ἡσυχαστή	339-351
Summary	352-353
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΦΙΛΙΑ, Ἡ λειτουργική ζωή καί ὁ Γέροντας Ἰωσήφ ὁ Ἡσυχαστής.....	355-362
Summary	363-364
ΙΩΗΛ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΕΔΕΣΣΗΣ, Τό πρόσωπο τῆς Παναγίας στή ζωή καί τή διδασκαλία τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ.....	365-372
Summary	373
JEAN-CLAUDE LARCHET, Ἡ ἄρσις τῆς χάριτος κατά τήν ἐμπειρία καί διδασκαλία τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ.	375-386
Summary	387
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ, Ἡ ποιμαντική διά- στασις τοῦ ἔργου τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ	389-401
Summary	402-403
ΠΡΩΤΟΠΡ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΛΛΙΑΚΜΑΝΗ, Ἡ διάκρισις στή ζωή καί τήν ἐπιστολογραφία τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυ- χαστοῦ	405-417
Summary	418
ΠΑΥΛΟΥ ΚΥΜΙΣΗ, Ψυχολογική προσέγγισις τῶν πνευματικῶν ἐμπειριῶν τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ	419-427
Summary	428
<i>ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΤΡΑΠΕΖΑ</i>	
ΑΡΧΙΜ. ΕΦΡΑΙΜ, ΚΑΘΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΜΟΝΗΣ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ στήν ἀσκητική καί λειτουργική ζωή τοῦ Ἁγίου Ὀρους	429-434
Summary	435
ΑΡΧΙΜ. ΙΩΣΗΦ, ΚΑΘΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΜΟΝΗΣ ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ, Ἡ συμβολή τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ στήν πνευματική παράδοσις τοῦ ὀρθοδόξου μοναχισμοῦ	437-441
Summary	442

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΠΡ. ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗΣ, Ὁ Σέρβος μαθητής τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ, μοναχός Γεώργιος Βίτκοβιτς.....	443-451
Summary	452
ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ COMAN, Τό ἡσυχαστικό πνεῦμα τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ καί ὁ ἡσυχασμός στήν Ρου- μανία σήμερα	453-464
Summary	465
ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, Μία ἀλησμό- νητη συνάντηση.....	467-468
ΑΝΤΩΝΙΟΥ-ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΤΑΧΙΑΟΥ, Πατήρ Ἰωσήφ ὁ Ἡσυχαστής	469-472
ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Ἐπίσκεψη στήν Νέα Σκήτη (Ἰού- λιος 1955) καί δίωρη εὐλογημένη μαθητεία στόν μακαρι- στό πατέρα Ἰωσήφ τόν Ἡσυχαστή.....	473-476
ΔΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΒΑΡΝΟΥ, Ἀναμνήσεις ἀπό τήν ἐπίσκεψίν μου στόν Γέροντα Ἰωσήφ τόν Ἡσυχαστή	477-480
ΛΗΞΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ, ἀπό τόν Καθηγούμενο τῆς Ἱ. Μ. Μονῆς Βατοπαιδίου, ἀρχιμανδρίτη Ἐφραίμ	481-484
Β' ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΛΕΜΕΣΟΥ (21-23 Ὀκτωβρίου 2005)	
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ.....	487-490
ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΕΙΣ	491-497
ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ	499-512
ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ	
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΧΡ. ΑΛΙΠΡΑΝΤΗ, Τό πνευματικό καί κοινωνικό πε- ριβάλλον στήν Πάρο τήν ἐποχή τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ.....	515-523
Summary	524
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΤ. ΓΑΛΙΤΗ, Παραδοσιακός μοναχισμός καί θρη- σκευτικές ὀργανώσεις κατά τήν ἐποχή τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ	525-540
Summary	541-542
ΜΩΥΣΕΩΣ ΜΟΝΑΧΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ, Πρῶτος βίος τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ	543-549
Summary	550

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ ΚΑΡΑΛΑΖΟΥ, 'Η ἀπήχηση τῆς κινήσεως τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ στοὺς Ἄγιορειῖτες	551-572
Summary	573-574
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΑΓΑΘΩΝΟΣ, 'Η συμβολή τοῦ Γέρο- ντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ καί εὐρύτερα τοῦ Ἁγίου Ὁρους στὸν νεώτερο κυπριακὸ μοναχισμό	575-606
Summary	607-609
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΤΡΟΪΤΣΚΥ ΠΑΓΚΡΑΤΙΟΥ, 'Η πνευματικὴ ἐπίδραση τοῦ γέροντος Ἰωσήφ Ἡσυχαστοῦ στὸν σύγχρονο ρωσικὸ μοναχισμό	611-620
Summary	621
ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΠΕΤΡΙΔΗ, 'Η προσφορά τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ στὸν ὀρθόδοξο μονα- χισμό τῆς Ἀμερικῆς	623-633
Summary	634
ΙΩΑΝΝΟΥ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ, Φιλολογικὰ σχόλια στὰ κείμενα τοῦ Γέ- ροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ	635-642
Summary	643
MARIYAN STOYADINOV, 'Η ἀκρίβεια καί ἡ ἐπιμονὴ στὸ ἀσκητικὸ πρόγραμμα κατὰ τὸν Γέροντα Ἰωσήφ τὸν Ἡσυχαστή ..	645-649
Summary	650
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΕΛΕΓΓΙΔΗ, Τὸ δογματικὸ ὑπόβαθρο τῆς ἀσκητι- κῆς ζωῆς καί διδασκαλίας τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυ- χαστοῦ	651-663
Summary	664-665
ΑΝΕΣΤΗ ΚΕΣΕΛΟΠΟΥΛΟΥ, 'Η ταπείνωση καί ἡ μετάνοια ὡς ὄροι ἀνακαινίσεως κατὰ τὸν Γέροντα Ἰωσήφ τὸν Ἡσυχαστή	667-673
Summary	674
ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΒΕΡΟΙΑΣ, Οἱ κίνδυνοι τῆς πλάνης στὴν πνευματικὴ ζωὴ κατὰ τὸν Γέροντα Ἰωσήφ τὸν Ἡσυχαστή	675-684
Summary	685
JEAN-CLAUDE LARCHET, 'Η ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ	687-704
Summary	705
ΠΑΥΛΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΧΑΛΕΠΙΟΥ, Αὐτομεμφία καί καύχηση στά κείμενα τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ	707-724
Summary	725

ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΣΙΑΡΔΗ, 'Ο παιδαγωγικός και μορφωτικός λόγος του Γέροντος 'Ιωσήφ του 'Ησυχαστοῦ μέσα ἀπό τά κείμε- νά του.....	727-739
Summary	740
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΥ, Κτίση καί ὑλικά ἀγα- θά. Μιά ματιά ἀπό τήν πλευρά του Γέροντος 'Ιωσήφ του 'Ησυχαστοῦ.....	741-753
Summary	754
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΟΡΝΑΡΑΚΗ, 'Η ἀσκητική του πόνου κατά τόν Γέροντα 'Ιωσήφ τόν 'Ησυχαστή	755-800
Summary	801-802
ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΛΛΙΑΚΜΑΝΗ, Μελέτη καί ἀντιμετώπιση του θανάτου στή ζωή καί τή διδασκαλία του Γέροντος 'Ιωσήφ του 'Ησυχαστοῦ.....	803-810
Summary	811
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗ, 'Η καθαρότητα του νοῦ καί τῆς κα- ρδιάς κατά τή διδασκαλία του Γέροντος 'Ιωσήφ του 'Ησυ- χαστοῦ	813-821
Summary	822
ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΣΙΜΩΝΟΠΕΤΡΙΤΟΥ, 'Αγιολογική προσέγγιση του προσώπου του μακαρίου Γέροντος 'Ιω- σήφ του 'Ησυχαστοῦ	823-831
Summary	832
ΚΑΤΑΛΗΚΤΗΡΙΑ ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ, ἀπό τόν Καθηγούμενο τῆς 'Ι. Μ. Μονῆς Βατοπαιδίου, ἀρχιμανδρίτη 'Εφραίμ	833-834
ΛΗΞΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ, ἀπό τόν Μητροπολίτη Λεμεσοῦ κ. 'Αθανάσιο	835-836
ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ	837